

Všeobecné zásady práva Únie

Michael Siman

Všeobecné zásady práva Únie

- sú prameňom právneho poriadku Únie
- kogentné normy
- súbor záruk, ktoré vychádzajú zo samotnej podstaty právnej Únie, ktorých dodržiavanie je jedným z charakteristických znakov právneho systému vytvoreného podľa modelu právneho štátu
- právna norma odpovedá na otázku „čo“, právna zásada na otázku „prečo“
- väčšinou boli vytvorené judikatúrou Súdneho dvora, ktorý pri ich formulovaní vychádzal z povahy Únie, z vnútroštátnych právnych systémov a niekedy aj z medzinárodného práva

Všeobecné zásady práva Únie

- zásady odvodené z právnych systémov členských štátov
- základné práva a slobody (napr. vlastnícke právo, nedotknuteľnosť obydlia, sloboda združovania, právo na ochranu súkromia, právo na sudcu, právo na rovný proces, zásada kontradiktórnosti, právo na nezávislý a nestranný súd, sloboda vyznania, sloboda vyjadrovania a informácií, právo na rešpektovanie rodinného života)
- rovnaké zaobchádzanie, zákaz diskriminácie
- právna istota, zákaz retroaktivity, legitímna dôvera
- zásada dobrej viery, zásada proporcionality
- právo na riadnu správu vecí verejných
- zásada vydania bezdôvodného obohatenia, zásada náhrady škody spôsobenej porušením práva Únie zo strany členského štátu

Všeobecné zásady práva Únie

- zásady odvodené z povahy Únie a jej právneho poriadku
- zásada inštitucionálnej rovnováhy, zásada nediskriminácie z dôvodu štátnej príslušnosti, zásada voľného pohybu, zásada solidarity a rovnosti medzi členskými štátmi, zásada subsidiarity, zásady prednosti a priameho účinku únieového práva, zásada jednoty aplikácie a interpretácie únieového práva, zásada rozdelenia právomocí, zásada komunitárnej preferencie, zásada voľnej súťaže, zásada kontinualnosti európskej verejnej služby

Funkcie všeobecných zásad

- revízná funkcia
- všeobecné zásady práva Únie sú používané za účelom dosiahnutia zrušenia únieového ustanovenia alebo predpisu v prejudiciálnom konaní podľa článku 267 ZFEÚ alebo v konaní o neplatnosť aktu podľa článku 263 ZFEÚ
- aj keď Súdny dvor môže vyhlásiť ustanovenie únieového práva za neplatné z dôvodu jeho rozporu so všeobecnými zásadami únieového práva, nemá právomoc uložiť inštitúcii Únie, ktorá akt prijala, povinnosť prijať potrebné opatrenia; je na samotnej inštitúcii, aby tak učinila bez zbytočného odkladu v súlade so zásadou dobrej správy

Funkcie všeobecných zásad

- interpretačná funkcia
- medzinárodné zmluvy, ktorými je Únia viazaná, ako aj sekundárne právne akty Únie musia byť vykladané nielen v súlade so zakladajúcimi zmluvami, ale aj v súlade so všeobecnými zásadami únieového práva, ktoré majú vyššiu právnu silu (napr. Klensch, 201 a 202/85, Zb. s. 3477, bod 21; Rauh, C-314/89, Zb. s. I-1647, bod 17).
- pokiaľ ustanovenie únieového aktu pripúšťa viacero interpretácií, je potrebné uprednostniť ten výklad, ktorý je v súlade so všeobecnými zásadami únieového práva, pred výkladom, ktorý by sa dostal do rozporu so zakladajúcimi zmluvami alebo všeobecnými zásadami únieového práva (Rauh, C-314/89)

Funkcie všeobecných zásad

- interpretačná funkcia
- na druhej strane všeobecné právne zásady nepripúšťajú výklad sekundárneho práva *contra legem*, a keďže Súdny dvor nedisponuje právomocou meniť ustanovenia sekundárneho práva, ktoré sú v rozpore so všeobecnými právnymi zásadami, takéto ustanovenia musia byť vyhlásené za neplatné

Funkcie všeobecných zásad

- interpretačná funkcia
- všeobecné právne zásady môžu byť používané taktiež na účely výkladu vnútroštátnych ustanovení, ktoré implementujú únieové právo, resp. ktoré patria do vecnej pôsobnosti únieového práva. Preto je **vnútroštátny súd v medziach svojich právomocí povinný vykladať vnútroštátne ustanovenia patriace do vecnej pôsobnosti únieového práva v súlade s únieovými právnymi zásadami**, pričom môže využiť aj inštitút prejudiciálnej otázky a obrátiť sa na Súdny dvor (napr. Promusicae, C-275/06, bod 68)

Funkcie všeobecných zásad

- vyplňanie právnych medzier
- pokiaľ sa v právnom poriadku Únie vyskytne právna medzera a danú situáciu neupravuje žiadna právna norma, Súdny dvor rieši takýto prípad odvodením novej normy od existujúcich noriem, ktorá je v súlade s únieovými všeobecnými zásadami

Aplikácia všeobecných únieových zásad na vnútroštátnej úrovni

- oblasti aplikácie všeobecných zásad práva Únie na vnútroštátnej úrovni
- vnútroštátne implementačné ustanovenia (napríklad vnútroštátne ustanovenia / predpisy, do ktorých boli prebraté smernice Únie alebo vnútroštátne ustanovenia prijaté na vykonanie nariadení Únie);
- ustanovenia, ktoré obmedzujú únieové práva a slobody a ktoré členské štáty prijali na základe výslovnej výnimky uvedenej v zakladajúcich zmluvách;
- ostatné ustanovenia patriace do pôsobnosti únieového práva

Aplikácia všeobecných únieových zásad na vnútroštátnej úrovni

- princípy aplikácie všeobecných zásad práva Únie na vnútroštátnej úrovni
- k všeobecnej povinnosti prednostnej aplikácie práva Únie, ktorú sú na základe článku 4 ZFEÚ povinné dodržiavať v rámci svojich právomocí všetky súdne a správne orgány členských štátov, sa Súdny dvor vyjadril už pred niekoľkými desaťročiami (Simmenthal, 106/77)
- následne na to Súdny dvor vo svojej judikatúre osobitne potvrdil aj povinnosť aplikácie všeobecných únieových právnych zásad ako prameňov práva Únie vnútroštátnymi orgánmi aplikácie práva, najmä súdnymi orgánmi (napr. Eridana, 230/78; Garage Molenheide, C-286/94, C-340, 401/95 a C- 47/96,)

Príklady

- zásada rovnosti zaobchádzania a nediskriminácie
- Zásada rovnosti zaobchádzania a nediskriminácie, ktorá patrí medzi základné zásady únieového práva, vyžaduje, aby sa v porovnateľných situáciách nezaobchádzalo rozdielne a aby sa v rozdielnych situáciách nezaobchádzalo rovnako, pokiaľ takéto zaobchádzanie nie je objektívne odôvodnené (SPM, T-128/05, 13.11.2008, bod 164; IATA, C-344/04, 10.1.2006, Zb. s. I-403, bod 95; Beltrante, T-48/89, 26.9.1990, Zb. s. II-493, bod 34; Racke, 283/83, 13.11.1984, Zb. s. 3791, bod 7).

Príklady

- zásada právnej istoty
- Zásada právnej istoty vyžaduje najmä to, aby všetky únievé právne normy boli jasné, presné a predvídateľné, pokiaľ ide o ich účinky, a to predovšetkým vtedy, ak môžu mať nepriaznivé dôsledky pre fyzické a právnické osoby alebo ak umožňujú ukladať sankcie (Förster, C-158/07, 18.11.2008, bod 67; ASM Brescia, C-347/06, 17.7.2008, bod 69). Jasnosť, presnosť a predvídateľnosť únievých noriem musí byť taká, aby dotknuté osoby mohli s istotou poznať svoje práva a povinnosti, ktoré z nich vyplývajú a aby mohli následne zaujať svoj postoj (Jungbunzlauer, T-43/02, 27.9.2006, Zb. s. II-3435, bod 71; C-143/93, Douane Agenten, 13.2.1996, Zb. s. I-431, bod 27; Gondrand Frères, 169/80, 9.7.1981, Zb. s. 1931, bod 17).

Príklady

- zásada právnej istoty
- Neexistencia stanovenej premlčacej lehoty nevylučuje možnosť, že konanie Komisie v konkrétnom prípade môže byť v rozpore so zásadou právnej istoty. V prípade chýbajúceho ustanovenia, ktoré by stanovilo dĺžku premlčacej lehoty, nemôže Komisia v súlade so zásadou právnej istoty bez časového obmedzenia odďaľovať výkon svojich právomocí (Taliansko p. Komisiu, C-372/97, 29.4.2004, Zb. s. I-3679, bod 116; Acciaierie di Bolzano, C-74 a 75/00 P, 24.9.2002, Zb. s. I-7869, bod 140; IC1, 48/69, 14.7.1972, Zb. s. 619, bod 49).

Príklady

- zásada legitímnej dôvery (legitímnych očakávaní)
- Hospodárske subjekty nemôžu legitímne očakávať, že existujúci právny stav bude stále zachovaný, keďže inštitúcie Únie disponujú v súvislosti so zmenou legislatívny právomocou voľnej úvahy (Hewlett-Packard, T-313/04, 3.10.2006, Zb. s. II-77, bod 73; Španielsko p. Rade, C-310/04, 7.9.2006, Zb. s. I-7285, bod 81; 245/81, Edeka, 15.7.1982, Zb. s. 2745, bod 27). K porušeniu legitímnej dôvery môže však za určitých okolností dôjsť vtedy, pokiaľ inštitúcia Únie v prípade prijatia neočakávaného negatívneho rozhodnutia neposkytne dotknutým subjektom prechodné obdobie, aby sa mohli prispôsobiť dôsledkom vyplývajúcim z tohto rozhodnutia (Belgicko p. Komisiu, C-182 a 217/03, 22.6.2006, Zb. s. I-5479, body 155 až 167).

Príklady

- zásada opatrnosti
- Zásada opatrnosti predstavuje všeobecnú zásadu únievého práva, ktorá ukladá príslušným inštitúciám Únie povinnosť v rámci ich právomocí prijať vhodné opatrenia, s cieľom predísť potenciálnym ohrozeniam verejného zdravia, bezpečnosti spotrebiteľa a životného prostredia, a uprednostniť tak požiadavky kladené na ochranu týchto záujmov pred záujmami ekonomickými (Solvay Pharmaceuticals, T-392/02, 21.10.2003, Zb. s. II-4555, bod 12; Artogodan, T-74, 76, 83 až 85, 132, 137 a 141/00, 26.11.2002, Zb. s. II-4945, body 183 a 184).

Príklady

- zásada sankcionovania zneužitia práva
- Na základe tejto zásady, ktorú Súdny dvor uznal zatiaľ len implicitne, je sankcionované každé úmyselné konanie právneho subjektu, ktorý s cieľom získať výhodu vyplývajúcu z únieovej normy, vytvorí umelým spôsobom podmienky pre jej získanie (napr. Emsland-Stärke, C-110/99, 14.12.2000, Zb. s. I-11569, bod 38; C-8/92, General Milk Products, 3.3.1993, Zb. s. I-779, body 21 a 22; Cremer, 125/76, 11.10.1977, Zb. s. 1593, ods. 12 a 21).

Príklady

- zásada sankcionovania zneužitia práva
- Jednotlivci sa nemôžu podvodne alebo zneužívajúcim spôsobom domáhať práv, ktoré im vyplývajú z únievého právneho poriadku (Halifax, C-255/02, 21.2.2006, Zb. s. I-1609, bod 68). V takom prípade môže súd členského štátu na základe objektívne zistených skutočností vziať do úvahy zneužitie práva Únie dotknutým jednotlivcom a nepriznať mu právo alebo nárok, ktorý mu prislúcha podľa právneho poriadku Únie (Tum a Dari, C-16/05, 20.9.2007, Zb. s. I-7415, bod 64; Diamantis, C-373/97, 23.3.2000, Zb. s. I-1705, bod 34; Kefalas, C-367/96, 12.5.1998, Zb. s. I-2843, 20 až 22; Paletta, C-206/94, 2.5.1996, Zb. s. I-2357, bod 25; pozri napr. Centros, C-212/97, 9.3.1999, Zb. s. I-1459, bod 25).